

Izydora Dąmbska (1904-1983). Mądrość i prawda, red. Barbara Judkowiak, Radosław Kuliniak, Mariusz Pandura, Łukasz Ratajczak. Termin wydania: październik 2023 r.

Publikacja ma za zadanie przypomnieć i ukazać drogę Izydory Dąmbskiej, prowadzącą do umiłowania mądrości i prawdy. Była ona trudna i wyboista. Skomplikowane losy jej kariery naukowej przedstawia Kalendarium życia i twórczości, sporządzone w oparciu o materiały archiwalne, zgromadzone w Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie.

Część drugą pracy stanowią listy Dąmbskiej z Władysławem Tatarkiewiczem. Są to piękne listy i dotyczą głównie czasów powojennych. Przedstawiają sytuację polskiej filozofii w okresie panowania stalinizmu i komunizmu. Pokazują, jak oboje pracowali na niwie polskiej filozofii. Przypomnijmy, że Dąmbska wystąpiła o przyznanie doktoratu honoris causa Tatarkiewiczowi na Uniwersytecie Jagiellońskim. Brała też udział w przyznaniu mu doktoratu honoris causa na KUL-u. Tłumaczyła jego doktorat marburski na język polski. Wszystkie te wydarzenia są opisane w listach obojga filozofów (około 240 listów).

Trzecią część stanowią Materiały i dokumenty osobiste Dąmbskiej. Zachowały się one niemal w całości. Są to dokumenty z egzaminu nauczycielskiego, odpis doktoratu, a także inne, ważne oświadczenia. Są ważnym świadectwem, pokazującym, jak mozolnie i z jakim trudem zdobywała ona w tamtych czasach swoje wykształcenie. Wśród nich jest także nieznana „Opinia habilitacyjna”, którą Dąmbskiej w 1946 roku wystawił Władysław Witwicki. To szczególnie świadectwo, podkreślające rangę i poziom naukowy Habilitantki, pokazuje nie tylko jej zaangażowanie w pracę naukową, lecz dopełnia to, czego nie mogła ona uzyskać we Lwowie z przyczyn od siebie niezależnych. Przypomnijmy, że austriackie Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświaty wydało rozporządzenie, które pozwalało uczelniom przyjmować kobiety na studia filozoficzne w charakterze słuchaczek zwyczajnych i nadzwyczajnych. Mogły one zdobywać kolejne stopnie naukowe. Kresem tych starań były jednak doktoraty. O habilitacjach we Lwowie pod rządami Twardowskiego nie było mowy. Najbliżej jej uzyskania była na filozofii Dąmbska. Twardowski wahał się jednak z udzieleniem jej swojego poparcia. Gdy w 1938 roku zmarł, zamysł ten postanowił najpierw skutecznie Ingarden. Jednak opieszałość starań Ajdukiewicza i wybuch II wojny światowej oddalił te starania. Powrócono do nich zaraz po wojnie. Doszło do tego w 1946 roku w Warszawie, za sprawą Tadeusza Kotarbińskiego, Ajdukiewicza, Tatarkiewicza, Witwickiego i wsparciu Ingardena. Kolokwium habilitacyjne przebiegło pomyślnie i bez większych przeszkód. Okazało się jednak, że habilitacja Dąmbskiej została na poziomie ministerialnym wstrzymana przez decydentów komunistycznych. Zarzucono jej stronnictwo, oportunizm i lekceważące podejście do marksizmu. Poproszono nawet o powiększenie dorobku naukowego o prace z materializmu dialektycznego i historycznego. Przy sprzeciwie Dąmbskiej sprawa utknęła na szczeblu ministerialnym. Dopiero interwencja Kotarbińskiego przyniosła wymierny rezultat. Po latach starań Dąmbska uzyskała swoje veniam legendi.

Kolejną grupę materiałów archiwalnych stanowią teksty Dąmbskiej. Są to teksty słabo znane. Niektóre z nich, jak rozprawa „O bezmienności”, były już publikowane. Są to teksty zarówno z okresu przedwojennego, jak i powojennego. Wśród nich znajdują się: „Filozofia w Akademii Zamojskiej w dobie renesansu”, „Filozofia na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie w latach po odzyskaniu niepodległości” oraz „Stosunek człowieka do śmierci i jego rola w kształtowaniu się kultury”.

Trzecią grupę tekstów stanowią Protesty i wystąpienia w sprawie nauki i Uniwersytetu. Należą do nich mowy Dąmbskiej z okresu zniewolenia komunistycznego. Wśród nich najważniejsze to: Głos w sprawie „Legendy o Kazimierzu Twardowskim”, Głos w sprawie Organizacji Studiów Filozoficznych na Polskich Uczelniach Wyższych z 14 stycznia 1957 roku, Odpowiedź Izydory Dąmbskiej na list w sprawie współpracy w czasopiśmie „Studia Filozoficzne” (3 czerwca 1957 roku), Uwagi w związku z projektem nowej Ustawy o Szkołach Wyższych z 12 czerwca 1958 roku, Odpowiedź Izydory Dąmbskiej na list Adama Schaffa w sprawie problemu resortowego Polskiej Akademii Nauk: Marksistowska teoria poznania, logika i metodologia nauk humanistycznych (12

lutego 1976 roku), List do Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego Prof. dra Henryka Jabłońskiego z 15 marca 1968 roku, List Izydory Dąbskiej do Dyrekcji Państwowego Wydawnictwa Naukowego z 30 maja 1968 roku, List Sygnatariuszy do Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 22 grudnia 1976 roku.

Izydora Dąbska, podobnie jak jej przyjaciele lwowscy, podlegała różnego rodzaju naciskom i represjom ze strony władz. Namawiano ją wielokrotnie do udziału w pracach I Kongresu Nauki Polskiej w 1950 roku. Zapraszano do pisania artykułów do „Myśli Filozoficznej” i „Studiów Filozoficznych”. Chciano także włączyć Dąbską do prac nad problemami marksizmu i stalinizmu w sekcjach Polskiej Akademii Nauk. Próbowano wreszcie przenieść znaną Panią Profesor z Uniwersytetu Jagiellońskiego do Polskiej Akademii Nauk, z prawem do prowadzenia badań, lecz wraz z pozbawieniem kontaktu ze studentami. Szczególnie trudny był dla niej zakaz prowadzenia zajęć dydaktycznych. Dąbską spotkał ten sam los, co Ingardena, Tatarkiewicz, Stanisława i Marię Ossowskich i wielu innych przedwojennych filozofów. Miała również Dąbska utrudnioną drogę dydaktyczną. W momencie zatrudniania jej w Poznaniu sformułowała swoje warunki pracy w tamtejszej uczelni. Nie chciała mieć nic wspólnego z nauczaniem marksizmu. Odmówiła pracy na poznańskiej uczelni i podjęła, po licznych negocjacjach, pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie z Ingardenem po 1967 roku doprowadziła do reformy studia filozoficzne, uwalniając studentów od wykładów z filozofii materializmu dialektycznego i historycznego.